

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 11.07.2023
Published /Yayınlanma 30.09.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(99), 2373-2388

10.5281/zenodo.8396825
Araştırma Makalesi
ISSN: 2459-1149

Öğr. Gör. Emel Doğan Uğurlu

<https://orcid.org/0000-0002-6296-8274>

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü, Zonguldak/TÜRKİYE

Tarihsel Süreçte Fransa'da Flüt Yapımcıları

Flute Makers in France Throughout History

ÖZET

Müziğin tarihi serüveni içerisinde ele alındığında flüt, en eski çalgılardan birisi olarak kabul edilir. Flüt'ün ilk ortaya çıkışından günümüze kadar değişiminde ve gelişim sürecinde flüt yapımcılarının yadsınamaz bir rolü bulunmaktadır. 1847 yılında ortaya koyduğu yeni tasarımı ve devrim niteliğindeki tuş sistemi ile günümüzde kullanılan flütün geliştirilmesinde önemli bir rolü olan flüt yapımcısı ve besteci Theobald Boehm'ün, bu yeni tasarıma sahip flütü zaman içerisinde dünya çapında popülerlik kazanmıştır. Tarihi geçmişi ile birlikte Fransız flüt yapımcıları 19. yüzyıldan itibaren özellikle Paris'teki flüt yapım atölyeleri ile dünya çapında tanınmış flütler üretmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı tarihsel süreçte Fransa'daki flüt yapımcıları hakkında bilgiler sunmaktır. Bu kapsamda, 16. yüzyıldan başlayarak 21. yüzyıla değin tarihi süreç içerisinde Fransa'daki 31 flüt yapımcısı hakkında ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bilgiler paylaşılmıştır. Fransa'daki flüt yapımcıları ile ilgili Türkçe kaynak olmaması sebebi ile bu konu üzerine çalışma yapılması düşünülmüştür. Bunun için yabancı kaynaklarda literatür taraması yapılarak konu ile ilgili çalışmalar taranmıştır. Nitel bir çalışma olarak tasarlanan bu araştırma içerisinde kaynaklardan elde edilen bilgiler betimsel olarak analiz edilerek paylaşılmıştır.

Tarihsel süreçte Fransa'daki flüt yapımcıları hakkında Türkçe başka bir kaynağa ulaşılamamasından dolayı bu çalışmanın Fransa'daki flüt yapımcıları hakkında yapılacak diğer çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Flüt, Flüt yapımcıları, Fransız flüt yapımcıları.

ABSTRACT

The flute is one of the earliest instruments when considered in the context of music's extensive history. The influence of flute makers in the evolution and improvement of the flute from its origins to the present is undeniable. Theobald Boehm, a flute maker and composer who helped create the modern flute with its novel design and revolutionary key system, introduced in 1847, has gained worldwide popularity over time. Since the 19th century, French flute makers have produced infamous flutes thanks to their historical background, especially with their flute-making workshops in Paris.

The aim of this study is to provide information on French flute makers throughout history. In this context, information about 31 flute producers in France during the historical process from the 16th century to the 21st century has been provided from accessible sources. It felt appropriate to work on this topic as there are no Turkish sources about flute makers in France. Regarding this, a review of the literature from international sources and a scan of studies on the topic have been conducted. The information obtained from the sources was examined and presented in a descriptive manner in this research, which was intended to be a qualitative study.

Since there is no other source available in Turkish regarding flute makers in France in the historical process, it will likely be that this study will serve as a template for other studies about flute makers in France.

Keywords: Flute, Flute makers, French flute makers.

1. GİRİŞ

Flüt, ilk çağlardan günümüze önemini ve yaygınlığını kaybetmeksizin varlığını sürdürebilmiş önemli çalgılardandır. 19. yüzyılın ilk yarısına kadar, farklı ellerde farklı şekillerde hayat bulmuş; hem solo icracılıkta hem de orkestra içinde yerini korumuştur. Boehm mekanizmalı flütün kullanılmaya başlanması ile birlikte flüt, teknik ve ton bakımından gelişmiş ve bu durum flüt repertuarına olumlu bir biçimde yansımıştır.

Flüt ekolleri arasında Fransız flüt ekolünün önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Fransız flüt ekolünün ortaya çıkışı ile gelişiminde Paris Konservatuvarı bir eğitim ve sanat kurumu olarak önemli bir noktada yer almaktadır. Jean-Louis Tulou'nun aksine Louis Dorus'un Boehm'ün silindirik flütünü Paris Konservatuvarı'nın resmi enstrümanı olarak kabul etmesi ile Taffanel'in flüt eğitimine getirdiği yenilikler ve flüt repertuarını zenginleştirme çabaları, Fransız flüt ekolünün önemini göstermesi bakımından dikkate değer adımlardır.

Paris Konservatuvarı'nın Avrupa'nın önemli sanat eğitimi kurumlarından biri olması; Fransa'nın 12. yüzyıldan 14. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'nın önemli kültür merkezlerinden biri olması ile de yakından ilgilidir. 1783 Almanak müzik kayıtlarında 500.000 kişilik nüfusa sahip olan Paris'in, 194 bestecisi, 63 şarkı öğretmeni, 93 keman öğretmeni, 30 flüt öğretmeni, 53 luthier, 18 klavsen yapımcısı, 8 piyano yapımcısı ve 8 tahta nefesli yapımcısı olduğu bilinmektedir (Toff, 1996: 225).

Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel yöntemeye dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada; literatür taramasından elde edilen veriler analiz edilerek tarihsel süreç gözetilerek paylaşılmıştır.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın amacı, flüt alanında araştırma yapan müzik insanlarına, Fransız flüt yapımcıları ile ilgili yeterli sayıda çalışma olmaması nedeniyle, konu üzerinde yapılan araştırmanın verilerini paylaşmaktır. Bununla birlikte; Fransız flüt ekolünün şekillenmesinde ve gelişmesinde katkıları olduğu düşünülen Fransa'daki flüt yapımcılarının tarihsel süreç içerisinde incelenerek elde edilen verilerin paylaşılması da araştırmanın amaçlarındandır.

1.2. Önem

Fransız flüt ekolü hem tarihi süreç içerisinde hem de günümüzde önemli flüt ekolleri arasında yer almaktadır. Fransız flüt ekolünde flütün tarihsel süreçte geçirdiği değişim ve gelişim ile bu durumun, Fransız flüt ekolünün şekillenmesindeki rolünün incelenmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir.

1.3. Evren

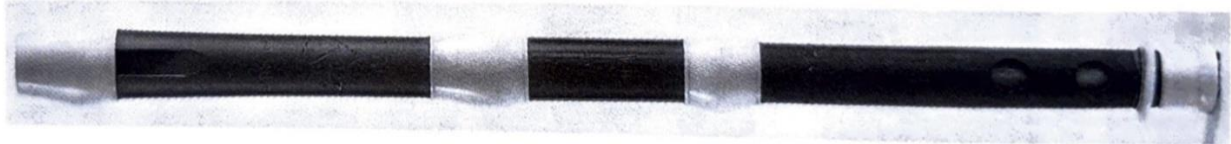
Bu araştırmanın evrenini Fransa'daki tüm flüt yapımcıları oluşturmaktadır.

1.4. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, tarihsel süreç içerisinde barok dönemden günümüze Fransa'daki 31 flüt yapımcısı oluşturmaktadır.

2. TARİHSEL SÜREÇTE FRANSA'DA FLÜT YAPIMCILARI

Flüt, Fransa'da ozanlar arasında popüler olmuştur. Bu şair-besteciler, özellikle Güney Fransa'daki Provence'ta çok popülerdi (Grout & Palisca, 1988: 84). Erken dönem Fransız müzik yaşamını incelediğimizde ozanların büyük önem taşıdığını görmekteyiz. Halk ozanları 11. yüzyılın sonundan 13. yüzyılın sonuna kadar yaklaşık iki yüzyıl boyunca faaliyet göstermişlerdir. Troubadourların dönemlerinde, galoubet (Şekil 1) olarak bilinen üç delikli flüt popüler bir çalgıydı ve hafif müzikte kullanılıyordu. Bate'e (1975: 71) göre bu flüt, Fransa'da hala halk oyunlarının ana eşlikçisidir.

Şekil 1. Galoubet (Giannini, 1993).

2.1. Rönesans ve Barok Dönem

Rönesans flütü, Avrupa'da 1500 ile 1670 yılları arasında var olan enine flüt olarak tanımlanır. Rönesans flütünün tarihi Almanya'da başlar. 12. yüzyıla gelindiğinde flüt, minnesinger kemanyıyla çalmak için kullanılan popüler bir Alman aristokrat çalgısı haline gelmiştir. 14. yüzyılda Rönesans flütü Ren nehrinin batısından Fransa'ya doğru yayılmıştır. Almanlar enine flütle o kadar güçlü bir şekilde ilişkilendirilmişlerdir ki bu flüt İngiltere'de Alman flütü ve İspanya'da "flauta alemana" olarak tanınmaktadır (URL1). Rönesans silindirik flütü ahşaptan yapılmış, bir ucu kapalı ve yan bir ağız deliğine üflenerek icra edilmektedir. Altı eşit aralıklı ayarlanmış parmak deliği bulunur ve bu flütler re ya da sol tonundadır. İki oktav aralığındaki tüm kromatik notaların çalınması mümkündür (Carse, 2002: 81).

Barok öncesi dönemde, Fransa'daki flüt yapımcılarının isimleri büyük ölçüde bilinmemekle birlikte aynı zamanda enstrüman yapımı, flüt icracıları ve bu zamanın flüt teknikleri hakkında neredeyse hiçbir bilgi yoktur (Stoltz, 2003: 6).

Stoltz'a göre, Fransız flüt ve recorder flüt yapımcısı Claude Rafi, 16. yüzyılın en ünlü zanaatkarlarından biri olarak kabul edilmektedir. Claude Rafi'den ilk olarak 1515'te Lyon Konservatuvarı flüt arşivlerinde

bahsedilmektedir. Rafi'nin ürettiği flütlerden geriye, Belçika Brugges'de, Almanya Eisenach'da ve Fransa Bologne'de olmak üzere tenor ve bass recorder flütler kalmıştır (Stoltz, 2003: 7).

Bir diğer flüt yapımcısı ise, 16. yüzyılın ilk yarısında Lyon'da, *Mathurin de la Noue* isimli imalathanesi bulunan Methelin veya Mathieu olarak da adlandırılan yapımcıdır. 1544'teki ölümüne kadar Paris'te yaşamıştır. Methelin iki eklemli Alman flütleri (flutes d'allemand coupeés), fifeleler ve obualar yapmıştır. Methelin'in flütlerinin iki parçadan oluşması, enstrümanın perdelerini değiştirme imkânı sağlamıştır. Böylece flüt, akort edilebilir bir hale gelmiş ve bu girişim flüt tarihinde önemli bir gelişme olmuştur. Fransız Marin Mersenne (1588-1649) ise flüte tuşların eklenmesi ile flütün tamamen kromatik bir çalgı haline gelebileceğini fark etmiştir. Hatta bu tuşların nasıl görünebileceğine dair bir taslak dahi hazırlamıştır. Buna rağmen flütün ilk tuşunun eklenmesi için elli yıldan uzun bir süre geçmesi gerekmiştir. (Toff, 1996: 43).

Bate (1975), Barok döneme gelindiğinde, XIV. Louis döneminde Fransız sarayının hizmetinde olan bir grup zanaatkârın, erken dönem nefesli çalgıların birçoğuna reform yapmış olduklarını ifade etmektedir. 17. yüzyılın başlarında flüt, yaklaşık 60,96 cm uzunluğunda, re tonunda ve tuşlardan yoksundur. Alman flüt icracısı ve büyük Frederich'in flüt öğretmeni Quantz, 1752'de flüte ilk tuş olarak re diyez tuşunun Fransa'da eklendiğini ve o zaman henüz flütün yüz yaşında olmadığını ve bu tuşun Almanya'da yaklaşık 50-60 yıl önce kabul edildiğini ifade etmiştir. Bu flütün ilk eğitmeni de Louis Hotteterre olmuştur (Carse, 2002: 84).

Rönesans flütünün tam olarak ne zaman tek anahtarlı konik barok flüt haline geldiği belli değildir ve ilk kim tarafından nerede yapıldığı bilinmemektedir. Konik tek tuşlu flüt 17. yüzyılın başlarında bilinmemekle birlikte, Fransa'da ortaya çıktığına dair bir bilgi de yoktur ancak 17. yüzyılın sonlarından önce Fransa'da var olduğu anlaşılmaktadır (Carse, 2002: 84). Stoltz'un Howard'dan aktardığına göre; 17. yüzyılın sonuna gelindiğinde, Fransız flütü ahşap veya fildişinden yapılmakta, başlarda üç bölümden sonraları ise dört bölümden oluşmaktaydı. Bu flüt, silindirik ve konik bir yapıda olup yedi delikli ve yedinci parmak deliğini ve Re Majör tonunu kontrol eden kapalı re diyez tuşundan oluşmaktadır (Stoltz, 2003: 9). Kromatik notalar bir deliğin yarım kapatılması veya karışık parmak kullanımı ile elde edilebilmektedir (Fleury ve Martens, 1923: 525).

1707 yılına kadar Fransa'da transverse (travers) flütün kullanıldığına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır (Fleury ve Martens, 1923: 524). 1700-1720 yılları arasında Hotteterre flütü adı verilen üç parçalı ve tek anahtarlı flüt daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu flütler, ağızlık kısmının ucunda bir mantar tıpaya sahiptirler. Bu tıpa sayesinde flüt çalıcısı, flütün akordunu ayarlayabilmektedir (Stoltz, 2003: 9). Jacques-Martin Hotteterre, XIV. Louis ve XV. Louis döneminde sarayda çalışan flütçü, besteci ve çalgı yapımcıdır. Koçyiğit'in (2012: 213) aktardığına göre enstrüman yapımcı Hotteterre ailesi, barok obua, fagot ve flütün erken dönem örneklerini geliştirmişler ve bu aile, enstrüman yapımcılığı, icracılık, bestecilik ve pedagojideki yetenekleri ile Fransız ekolündeki tahta üflemeli çalgıların temelini oluşturmaktadır. (s. 213).

Hotteterre, 1707 yılında *Travers Flüt, Blok Flüt ve Obuanın Temel Kuralları (Principes de la Flute Traversiere ou Flute d'Allemagne de la Flute a Bec ou Flute Douce et du Haut-Bois)* adlı bir metot yayımlamıştır. 17. yüzyılda barok flüt, travers flütten daha çok tercih edilmiştir. Daha yumuşak bir tona sahip olan ve ses gücü daha az olan blok flüt, 18. yüzyılda orkestranın gelişmesi ve daha parlak daha güçlü bir sese ihtiyaç duyulması nedeni ile önemini kaybetmiştir. Travers flütler hem orkestra içinde beklentileri karşılamış hem de solo icracılar için tatmin edici bir enstrüman olmuşlardır. Bu yeni flütün yaygın kullanımı sonucunda bir öğretim metodu ihtiyacı ortaya çıkmış ve Hotteterre yazdığı metotla bu ihtiyacı karşılamıştır. Bu metot Fransız flüt ekolü içinde o güne dek flüt için yazılan ilk metot olması ve 1752'de Quantz'ın basılan flüt metoduna kadar, yaklaşık olarak elli yıl boyunca, flüt alanında yazılan tek metot olması bakımından da ayrıca önem taşımaktadır (Koçyiğit, 2012: 214-215).

Koçyiğit (2012: 214-215) Toff'ın, Hotteterre'in yazdığı metotta çeşitli artikülasyonların ve vibratonun etkili kullanımlarını sunmasıyla, Fransız flüt ekolünün temelini attığını ifade etmektedir. Hotteterre, flütün entonasyonunu iyileştirme üzerine çalışmalar yapmıştır. Flütün konik şeklini geliştirdiğinde ve önceki modellere kıyasla ağızlık deliğinin ve parmak deliklerinin boyutunu küçülttüğünde, flütün dinamiğini ve renk aralığını arttırmıştır. Böylece çalgı daha etkileyici bir hale gelmiştir (Koçyiğit (2012:214-215). Flütün silindirik yapısı yerine konik yapıya dönüştürülmesi üçüncü oktavı mümkün kılmıştır. Jean Hotteterre 1660 yılında yedinci parmak deliğini kontrol eden kapalı re diyez tuşunu icat etmiştir. Flüt yapımında şimşir, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar en çok kullanılan malzeme olmuştur. Şimşirin yanı sıra fildişi ve abanoz ağacından yapılan flütlere de rastlanmaktadır (Stoltz, 2003: 11-12).

Fransa'da sadece La Couture-Boussey bölgesinde Lot ailesi haricinde, önemli on beş Fransız flüt yapımcısından bahsetmek mümkündür. Bunlar; Hotteterre, Chedéville, Lisieux, Delerablée, Noblet, Nöe, Thibouville, Godfroy, Deschamps, Pelletier, Cornet, Fremont ve Naust olarak sıralanabilir (Giannini, 1993: 1).

Barok dönemde en çok bilinen Fransız flüt ustaları arasında; Descoteaux (~1646-1728), Jean Nicolas Leclerc (1650-1723), Pierre Naust (1660-1709), Jean Lisieux (1670-1740), Antoine Delerablée (1686-1734), Philippe de la Vigne (1690-1750), Jean-Jacques Rippert (1696-1716), Louis J. Babtiste Fortier (1700'den önce), Thomas Lot (~1708-1787~) ve Charles Bizey (1716-1755) sayılabilir (Stoltz, 2003: 13-15).

Descoteaux (?-1699), François Pignon olarak da bilinir. Kuzey Fransa'nın Laval bölgesinde doğmuş bir tüccardır (URL2). Flüt atölyesi Paris'te Faubourg Saint-Antoine'dedir. Yaptığı flütlerden günümüze kadar ulaşan olmamıştır (Stoltz, 2003: 15). Oğlu René Pignon bir saray müzisyeniydi. Anahtarlı konik delikli transverse flütün (*flûte d'Allemagne*) Fransız sarayına tanıtılmasında öncü olan isimlerdendir. Bu flüt, kralın ve sarayın oldukça hoşuna gidince kral 6 musette'i Descoteaux ve Philibert Rebillé vermiş ve bunları transverse flüte dönüştürmelerini istediğini belirtmiştir (Powell, 2002: 61).

Jean Nicolas Leclerc (1650-1723), Fairley (1982: 74), Leclerc'in 18. yüzyılda dikkat çeken bir flüt yapımcısı olduğunu ve damadı olarak Gilles Lot'un yerine geçtiğini ifade etmektedir. Giannini (1993: 47), Jean Leclerc'in 1723 yılında Lot'un La Couture'deki evinde öldüğünü ifade etmiştir.

Pierre Naust (1660-1709), Barok dönemin en önemli tahta nefesli çalgı yapımcılarından biridir. Flüt atölyesi Paris, rue de L'Arbre Sec, St. Germain'dedir. (Giannini, 1993: 1). Naust, çeşitli malzemeler kullanarak üç parçalı flütler yapmıştır. Kendi ismi ile "NAUST" flütlerini damgalamış ve Fransa'nın önde gelen müzisyenlerine enstrüman üretmiştir (Giannini, 1993: 4). 1726 yılında Paris'e yaptığı ziyarette Quantz, Blevet, Lucas, iki kardeş Braun, Naudot ve diğer seçkin flüt icracılarının tek tuşlu transverse flüt kullandıklarını duymuş ve *On Playing The Flute* isimli kitabında ayak eklemine bu ziyareti esnasında bir tuş eklediğini ifade etmiştir. Quantz'ın fazladan bir tuş eklediği flüt muhtemelen bir Naust flütü idi (Giannini, 1993: 10). Naust yapımı flütler için örnekler (Şekil 2)'de yer almaktadır.

Şekil 2. Pierre Naust Yapımı Flütler (Giannini, 1993).

Naust'un ürettiği çalgılardan günümüze ulaşan yedi enstrümanından ikisi fildişinden yapılmış, biri gümüş montajlı, biri gümüş montajlı ve abanoz ağacından üretilmiş, geriye kalan üçü ise şimşir ağacından yapılmıştır. Günümüze kalan yedi enstrümandan bir tanesi de fildişi montajlıdır. Bugün Naust'un yaptığı flütleri Paris Konservatuvarı enstrüman müzesinde görmek mümkündür (Stoltz, 2003: 13).

Jean Lesieux (1670-1740), Aslen La Couture'lı olduğu düşünülmektedir (Giannini; 1993:6). Lesieux, köklü bir flüt ustasıdır, flütleri silindirik yapıda, iki parçadan oluşmakta ve altı deliklidir. Lissieux, 'Sieur Lesieux' damgasını taşıyan Barok profilli flütün ilk yapımcısı olabilir (Giannini, 1993: 6).

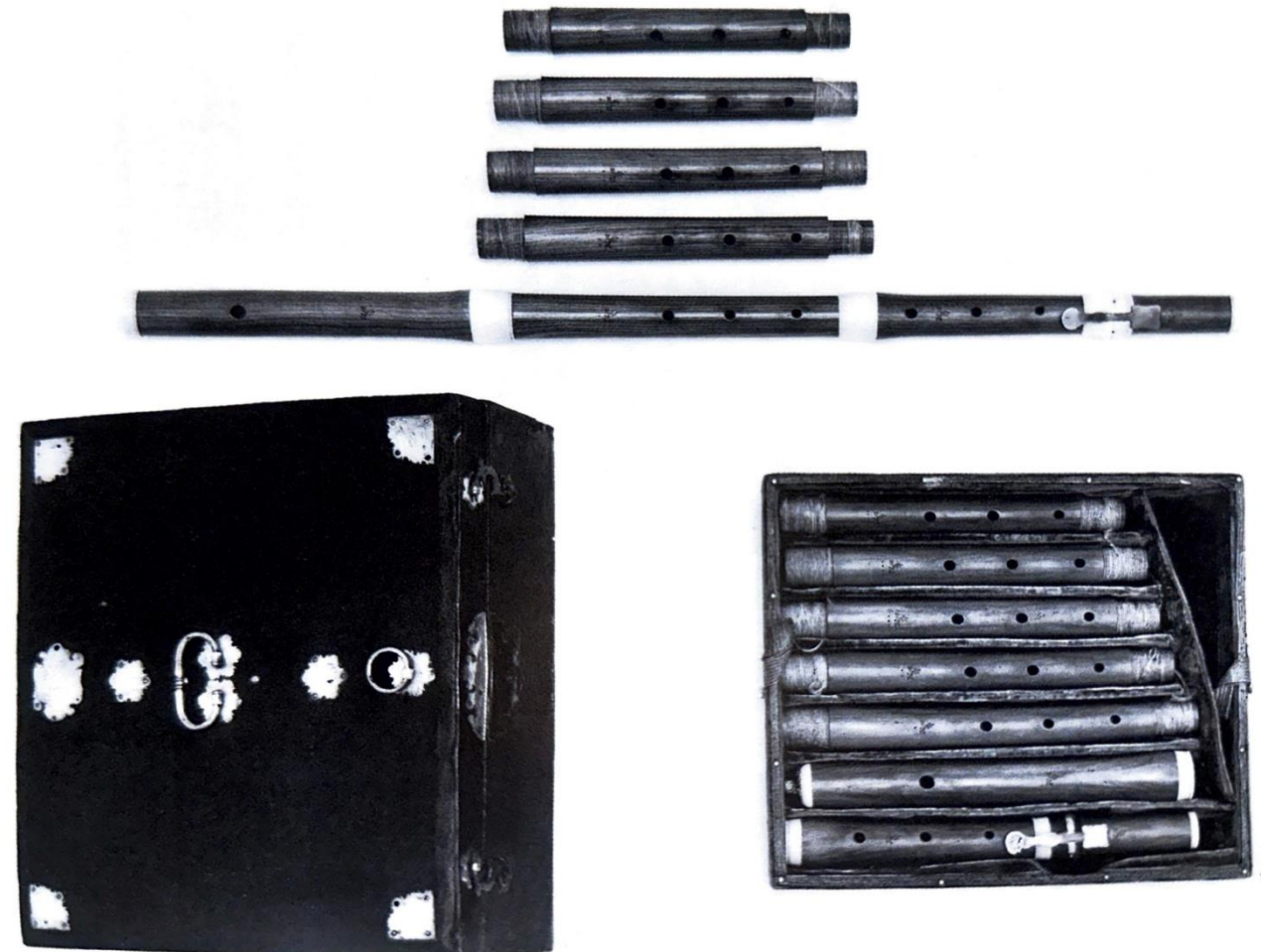
Antoine Delerablée (1686-1734), 1717'den önce Naust atölyesinde çalışmaktadır. Georges Delerablée'ın oğludur. Eşi Marie Anne, Thomas Lot'un babasının ilk eşi idi. Naust'un ölümünden sonra, Jeanne Naust ile birlikte bir süre atölyeyi yönetmiştir. Delerablée flütün üç parçadan dört parçaya dönüştüğü sırada Naust atölyesinin ustasıydı (Giannini, 1993: 9-10). François-André Danican Philidor (1726-1795) ve Michel Blavet (1700-1768) gibi müzisyenlere flüt yapmıştır (Stoltz, 2003: 14).

Philippe de la Vigne (1690-1750), flüt yapımcısıdır ancak yaptığı flütlerden günümüze ulaşan olmamıştır (Stoltz, 2003: 15).

Jean-Jacques Rippert (1696-1716), yaptığı flütler ağızlık ve birleşim yerlerindeki tornacılık işçiliği bakımından farklılık göstermektedir. Flütlerinden bazıları Hotteterre tarzı, ağız ve ayak kısımları bombeli, bazıları ise oldukça sadedir. Rippert'in günümüze ulaşan dört flütünden ikisi şimşir ağacından, geriye kalan ikisinden biri armut ağacından diğeri ise fildişinden yapılmıştır (Stoltz, 2003: 14).

Louis J. Babbiste Fortier (1700), Fairley (1982: 43), Fortier'in abanoz ağacından fildişi ağızlıklı flütler yaptığını ifade etmiştir.

Thomas Lot (1708-1787), Lot ailesinin birçok üyesi aslen La Couture Boussey'lidir. Ancak Thomas Lot, Pierre Naust'un kızı Jean Naust ile evlenmesi sonucunda Naust'un flüt atölyesini devam ettirmiştir. Evliliğin ardından Lot usta bir çalgı yapımcısı olarak kabul edildi. Ardından 'T*LOT' amblemleri kendi markası ile çalgılarını üretmeye başladı (Giannini, 1993: 14). Barok dönemde Lot, en ünlü flüt ustalarındandır. Dört parçalı, tek tuşlu flütler üretmiştir (Carroll, 2016: 53). Thomas Lot'un ürettiği flütler (Şekil 3)'de yer almaktadır.

Şekil 3. 1760 Yılı Yapımı Thomas Lot Flüt (Giannini, 1993).

Charles Bizet (1716-1755), 1752'de Paris'teki en önemli beş flüt yapımcısından biridir. 1749'dan itibaren rue Dauphine'deki flüt atölyesinde dört parçalı ve tek anahtarlı flütler üretmiştir (Stoltz, 2003: 14). Bizet'in yaptığı üç adet flüt günümüze kadar gelmiştir (Giannini, 1993: 38). Bu flüt için (Şekil 4) incelenebilir.

Şekil 4. Charles Bizey Yapımı Flütler (Giannini, 1993)

2.2. Klasik Dönem

Klasik döneme gelindiğinde karşımıza tekrar Hotteterre ailesi çıkmaktadır. Bu köklü aile ile birlikte, Charles Delluse, Claude Laurent, Thomas Lot ve Godfroy ailesinden Clair Godfroy Ainé gibi isimler de sayılabilmektedir.

Hotteterre ailesi, Klasik dönemde de flüt yapımı konusunda oldukça aktif olmuşlardır. Ürettikleri flütlerde sürekli yeni denemeler yapmışlar ve bunun sonucunda flütlerinde büyük değişiklikler oluşmuştur. 1815'te ürettikleri flütlerin parmak deliklerini daha önce üretmiş oldukları flütlere oranla küçültmüşlerdir. Tüm tahta nefesli enstrümanların perdelerinin küçültülmesi fikri de yine Hotteterre'in bir buluşu olmuş ve kabul görmüştür (Stoltz, 2003: 36).

Charles Delluse, Fairley (1982: 31), Delluse'yi 1780 yılında *armonik flütü*, (double flageolete'e benzeyen bir çalgı) icat eden kişi olarak tanıtmaktadır. Bunun yanı sıra Delluse aynı zamanda 1751'de üretilen bass flütün ilk üreticisi olmuştur. Delluse, bass flütün deliklerinin birbirinden çok uzağa yerleştirilmiş olduğunu ifade ederek uygulamada hepsini kapatmanın neredeyse imkânsız olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle bass flüte anahtar eklenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Büyük ihtimalle çoğu İngiliz flüt üreticisi, bu yeni buluşu fark edip uygulamışlar ve dört anahtarlı flütlerinde kullanmışlardır. Delluse, bu buluşu ile tahta üflemeli enstrümanların gelişimine oldukça büyük bir katkıda bulunmuştur (Stoltz, 2003: 37). Stoltz, Rockstro'dan alıntıyla Bass flüt de dahil olmak üzere Delluse yapımı flütler bugün Paris Konservatuarı enstrüman müzesinde sergilendiğini ifade etmektedir (Stoltz, 2003: 37). Delluse'nin ürettiği dört parçalı ve anahtarlı flüt (Şekil 5)'te yer almaktadır.

Şekil 5. Charles Delusse Yapımı Flüt (Giannini, 1993).

Claude Laurent, 1805 yılında kristal cam flütler üretmeye başlamıştır (Şekil 6). 10 Eylül 1806 yılında da ürettiği bu flütlerin patentini almış ve aynı yıl Paris'teki sergide gümüş madalya kazanmıştır. Laurent, beyaz, kobalt mavisi ve uranyum yeşili flütleri yapmak için kurşun, kristal ve diğer cam türlerini kullanmıştır. Bu kırılğan beyaz kristal flütler dört pirinç tuşa sahiplerdir. Ancak Laurent, modern flütün babası olarak bilinen Theobald Boehm tarafından icat edilen flütler de dâhil olmak üzere, üretilen tüm flüt sistemlerinden daha karmaşık bir tuş sistemi üretmiştir. Laurent'in ürettiği flütlerin kullanımı ölümünden sonra son bulmuştur, ancak tuşları monte etmek için kullandığı destek sistemi flüt üretiminde bir standart olarak kalmıştır. Bu sistem, günümüzde hala kullanılmaktadır ve modern Boehm sistem flütlerinin çoğunda da mevcuttur (Stoltz, 2003: 37). Laurent'in ürettiği bu flütlere sahip olan tanınmış dünya liderleri arasında Birleşmiş Milletlerin dördüncü başkanı James Madison, Fransa İmparatoru I. Napoleon, Hollanda Kralı Louis Napoleon, İspanya Kralı Joseph Bonaparte ve Avusturya Kralı I. Franz sayılabilir. Gümüş halkalar ve dört gümüş tuşlu bu flüt, olağanüstü bir durumda hayatta kalmıştır. Cam aşıptan daha sabit olmasına rağmen, nem ve sıcaklık değişikliklerine tepki vermese de kolay zarar gören bir maddedir. Ancak yine de Laurent'in flütleri iyi performans sergilemişlerdir. 124 tanesi koleksiyoncuların elinde sağlam kalmıştır (URL3).

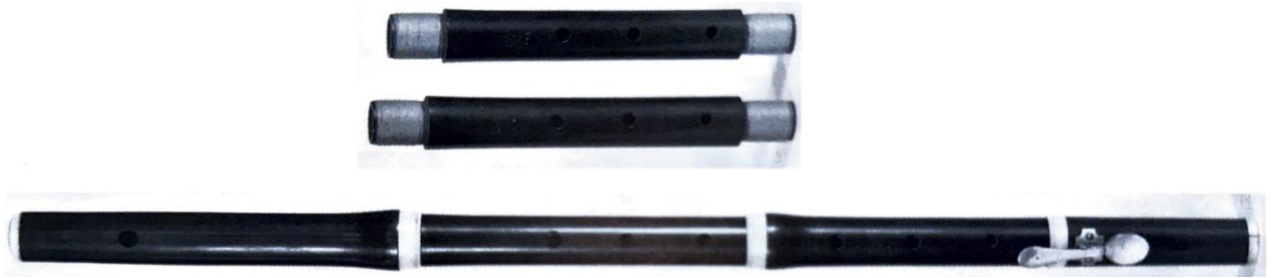
Laurent üç, dört, yedi, sekiz ve dokuz tuşlu flütler de üretmiştir (Stoltz, 2003: 37). Laurent'in ürettiği flütlerin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Sayıları dört ile dokuz arasında değişen gümüş tuşlar,
- Cam mantarlar,
- Ağzılıkta kısa gümüş akort sürgüleri,
- Elmas kristal süslemeler,
- Tuşlarda düz çelik yaylar,
- Düz deri pedler,
- Yivli cam,
- Buzlu delikler (Stoltz, 2003: 38).

Şekil 6. Claude Laurent Yapımı Kristal Cam Flüt (URL4).

Thomas Lot, Louis Lot'un büyük büyük amcasıdır. Paris'te 1734-1787 yılları arasında flüt yapım atölyesi bulunmaktaydı. 18. yüzyılda tüm Avrupa'da oldukça tanınmıştır. Lot, dört parçalı, bir tuşlu enstrümanlar üretmiştir (Carroll, 2016: 53). Bu flüt, (Şekil 7)'de görülmektedir. Thomas Lot altmış yıldan fazla süren flüt yapımıcılığı kariyeri boyunca, ürettiği flütlerin tasarımını neredeyse hiç değiştirmemiştir (Stoltz, 2003: 38). Lot, kariyerinin son yıllarında dört tuşlu flütler de üretmiştir (Giannini, 1993: 36).

Şekil 7. Geç Dönem Thomas Lot Yapımı Flüt "1775-1795" (Giannini, 1993).

Clair Godfroy Ainé, birçok sergide ödül kazanmış ve Avrupa'nın en iyi flüt üreticilerinden biri olarak tanınmıştır. Ürettiği enstrümanlara seri numarası veren ilk flüt üreticilerinden biri olmuştur (Şekil 8, 9, 10). Clair Godfroy 1841'de vefat etmiş olmasına rağmen, oğlu Vincent Hypolite, daha sonra Vincent Hypolite'in eşi, 19. yüzyılın sonunda, neredeyse yüzyıllık bir sülale olarak, Clair Godfroy adı altında enstrümanlar üretmeye devam etmişlerdir (URL 5). Lot hem de Godfroy aileleri Normandiya'daki *La Couture-Boussey*'de flüt yapan zanaatkârlardı. İki aile daha sonra *Godfroy-fils & Lot* adı altında birleşmiş ve bu şekilde hizmet vermeye devam etmişlerdir. Godfroy-fils & Lot'un flüt üzerinde yaptıkları birçok değişiklik, Boehm flütün yeniden düzenlendiği romantik dönemde gerçekleşmiştir (Stoltz, 2003: 39).

Şekil 8. Clair Godfroy Ainé Yapımı Birinci Seri Üretim Flütler ve Piccolo “1814-1821” (Giannini, 1993).

Şekil 9. Clair Godfroy Ainé Yapımı İkinci Seri Üretim Flütler “1821-1827” (Giannini, 1993).

Şekil 10. Clair Godfroy Ainé Yapımı Son Seri Üretim Flütler “1828-1836” (Giannini, 1993).

2.3. Romantik Dönem

Romantik döneme gelindiğinde, bu dönemin tüm sanat dallarında, özellikle de güzel sanatlar alanında ve müzikte ortaya çıkan eserler incelediğinde; parlak, gösterişli dekorasyonların ve süslemelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Enstrüman yapımcılığı ile ilgili romantik dönemin en büyük icatlarından biri Boehm sistem flütün 1847’de ortaya çıkışı olmuştur. Boehm, flütünün başarılı bir şekilde pazarlanması için Paris Konservatuarı’nın onayına ihtiyaç duymuştur. Boehm için bu süreç çok kolay geçmemiş ve biraz zaman almıştır. Bazı seçkin Fransız üreticiler, Boehm flüt üzerinde değişiklikler yapma gereği duymuşlardır. Boehm flütün kullanılmaya başlanmasına kadar olan süreç, Fransız flüt icracılarının ve öğretmenlerin yetişmesine de imkân sağlamıştır. Bu dönemde çoğu tanınmış besteciler, flüt için kayda değer eserler yazmamışlar bu nedenle yorumcu flüt eğitmenleri kendi eserlerini bestelemişler, kendi metotlarını yazmışlardır.

19. yüzyılın başlarında flüt yorumcuları, farklı malzemelerden yapılmış flütler arasından istediklerini seçebilecek imkânâna sahip olmuşlardır. Bu yüzyılın başlarında Fransız flütlerinin çoğu konik yapıda, küçük ağızlık deliğine sahip ve çeşitli boylarda küçük altı adet ton deliğinden oluşmaktadır. Bu flütler dört tuşludur. Tuşlar re diyez, fa, sol diyez ve si bemol sesleri içindir. Bu dönemde 12 sese kadar ek tuş kullanılmış ve bu tuşlar iki ele de yayılmıştır. 1820’lere gelindiğinde en kalın notası do veya si olan sekiz tuşlu veya bazen de dokuz tuşlu flüt, Fransa’da en yaygın olarak kullanılan ve standart hale gelen flüt olmuştur. Bu flütler çapları bakımından biraz farklı ölçülere sahiptirler ve birçoğunun oyukları parmak deliklerinin boyutlarından biraz farklıdır (Stoltz, 2003: 50). Bu dönemin flüt icracılarından bazıları büyük delikli flütler kullanmışlar, Louis Drouet gibi bazı flütçüler de küçük delikli flütleri tercih etmişlerdir (Carse, 1939: 92).

1830 ile 1860 arasındaki önemli Fransız üreticiler, Buffet, Godfroy ve Lot aileleri, Bonneville, Rive, Tulou & Nonon, Collinet & Sax ve Borne & Juillot olarak sayılabilirler (Stoltz, 2003: 50).

Jean-Louis Tulou, 1828 yılında flüt üretimine başlamış (Şekil 11) ve 1830’ların sonuna kadar 5 tuşlu flüt üretmiştir. 1831 yılında Jacques Nonon ile bir ortaklık kurmuş ve 1853 yılına kadar bu ortaklığı sürdürmüştür (Giannini, 1993: 70). 1852 yılında Tulou-Nonon ortaklığında üretilen flütler, genellikle Granadilla ağacından üretilmekte ve dört kısımdan oluşmaktadır. Tuşları altından yapılmış ve flütün en kalın sesi re sesidir. La frekansı 440’a ayarlanır ve fa diyez tuşu kullanılmıştır. 1840 yılında Tulou, *Flute Perfectonnée*’ını tasarlamıştır. Bu flüt, sıradan Fransız flütünden, küçük delikleri ve 12 tuşlu olması ve entonasyona yardımcı olan küçük fa diyez tuşunun eklenmesi bakımından ayrılmaktadır (Stoltz, 2003: 59-60).

1840 yılından 1860 yılına kadar Tulou’nun flütleri, Paris Konservatuarı’nın resmi enstrümanı olmuştur (Giannini, 1996: 128). Tulou 32 yıl boyunca Paris Konservatuarı flüt profesörü olarak kalmıştır. Bu durum da Boehm flütün neden o dönemlerde konservatuarda kabul görmediğinin sebeplerindedir (Stoltz, 2003: 60).

Farklı flüt çeşitlerinin ortaya çıkmış olması; çalgının öğretilmesi ve öğrenilmesini zorlaştırmış ve bu durum bir standartlaşmaya gidilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Şekil 11. Jean Louis Tulou Yapımı Flütler ve Piccolo “1830-1840” (Giannini, 1993).

Theobald Boehm (1794-1881), Münihli bir flüt yapımcısıdır. Flütün entonasyonunun, düzensiz tonunun ve sınırlı tonalite aralığının iyileştirilebileceğine inanmaktadır (Carse, 2002: 49). Carse, Boehm'ün yüksek kalitedeki bir flütü; büyük deliklere sahip, boyut olarak belli bir standartta ve entonasyonun iyi ayarlanmış olması gerektiğini ifade ettiğini aktarmaktadır. Ayrıca flütün delikleri, sadece parmakların rahatlığı için ayarlanıp yerleştirilmek yerine; her üç oktava da uygun olmalıdır. Carse Boehm'ün bu riskli delik sistemini, parmaklarla kolayca kontrol edilebilen ve tüm deliklerin ideal akustik konumlarda kesilmesini sağlayan bir tuş sistemi ile değiştirdiğini belirtmektedir (Carse, 2002: 49). Boehm, daha sonra ahşap versiyonlarını da ürettiği halde, bu yeni flütünde tuşları başlangıçta gümüşten yapmıştır (URL6). Flüte tuş eklenmesi sonrasında ton kalitesinde bir miktar kayıp ortaya çıkmış olsa da, kromatik pasajlar çok daha rahat çalınır hale gelmiştir. Bu flüt, Boehm'ün tüm beklentilerini karşılamış ve orkestrada, konserlerde icra esnasında çalıcıya rahatlık sağlamıştır. Tonu daha parlak, dolgun ve entonasyonu (do ve si bemol sesleri dışında) pürüzsüz hale gelmiştir (Boehm, 1882: 12-13).

Boehm, 1832'de konik flütünü (Şekil 12) tamamladıktan birkaç yıl sonra Paris'te enstrümanı sergilemiştir (Carse, 1939: 97). Bu dönemde Fransız yapımcılar Boehm'ün geliştirdiği flütte bazı değişiklikler yapmışlardır. Enstrümanın özünü korumuşlar ancak flütün üretimini ve performansını daha konforlu hale getirmek amacıyla bazı özelliklerini değiştirmişlerdir. Böylece Boehm'ün flütü tüm yeni modifikasyonları ile oldukça büyük ilgi görmüştür. 1838'de *Académie des Beaux Arts (Güzel Sanatlar Enstitüsü)* tarafından onaylanması ve 1839'daki Paris sergisinde yoğun ilgi görmesi ve ardından Paris Konservatuvarı'nda resmen kabul edilmesi, flütün ününü arttırmıştır. Ertesi yıl bu konik flütün niteliklerine olan takdir ve beğeni artmıştır. Paris'te Victor Coche, Vincent Dorus ve Paul-Hippolyte Camus; (Giannini, 1993: 113-116). İngiltere, Almanya ve İtalya'da ise Cornelius Ward, Signor Folz, Messrs, M. Fürstenau, Heindl, Stettmaier, Briccialdi ve Clinton gibi birçok flüt sanatçısı bu flütü onaylamışlardır (Boehm, 1882: 13).

Şekil 12. Theobald Boehm Yapımı Konik Flüt “1832-1845” (Giannini, 1993).

Boehm, özellikle Camus'un Paris Konservatuvarı'ndaki flüt sınıfında Boehm flüt kullanımı önerisinin 1840 yılında konservatuvar yönetimi tarafından reddedilmesinden sonra; flüt üzerinde iyileştirmeler yapması gerektiğinin farkına varmıştır. Stoltz (2003: 52), Duplaix'in; 1845 yılında Boehm'ün, Alman bilim adamı Dr. Carl von Schafhautl'un yardımıyla konik ve silindirik borular, ahşap ve metal üzerinde akustik araştırmalar yaptığını ifade etmektedir. Boehm ve Schafhautl'un çalışmaları silindirik bir deliğin konik yapıdan daha başarılı olduğunu ve çok daha büyük bir ses elde edilebildiğini göstermiştir. Bunun üzerine Boehm, metalden yapılmış silindirik yapıda bir flüt yapmaya karar vermiştir. Ardından Boehm, yeni silindirik flütünü (Şekil 13) 1847'de üretmiş ve eski 1832 yapımı konik flütü daha az tercih edilir hale gelmiştir (Carse, 1939: 99).

Şekil 13. Theobald Boehm Yapımı Silindirik Flüt (Giannini, 1993).

Boehm flütü, Fransa'da üreten ve tanıtan Fransız flüt yapımcıları Godfroy, oğlu Vincent Hypolite ve damadı Louis Lot olarak sayılabilirler. Victor Coche, Auguste Buffet Jeune ve Louis Dorus ise flüt üzerinde değişiklikler yapmışlardır. 1850 yılından itibaren Fransız Boehm silindirik flütleri genellikle gümüş veya nikel gümüşten ve nadiren palmye veya gül ağacından yapılmıştır. Bu dönemin en önemli Fransız yapımcıları, Borne-Julliot, Buffet-Crampon, Godfroy ve Lot, Hérouard, Frères, Louis Lot ve Jean-Louis Tulou' dur (Stoltz, 2003: 53).

Borné-Julliot, müzik enstrümanı üreticilerinden oluşan bir ailede doğan Djalma Julliot (1858-1921) ve Toulouse Konservatuvarı flüt profesörü François Borné'nin ortaklığı ile ortaya çıkmıştır. Julliot, La Couture-Boussey doğumludur. 19. yüzyılda çok iyi tanınan flüt ustalarındandır. 1894 yılında kendi adıyla çalışmaya başladığında, enstrüman üretimiyle başlayarak aile geleneğini, müzik enstrümanları için tuş yapma geleneğini genişletmeye karar vermiştir. Julliot, yeni metal flütleri üretmeyi seçmiş, çeşitli üretim

teknikleri için sayısız patent başvurusunda bulunmuştur. Paul Taffanel (1844-1908) ve Philippe Gaubert (1879-1941) gibi dönemin önde gelen flütçüleri Julliot'un flütlerini tercih etmişlerdir (URL7). Juillot, orijinal Boehm sistemi üçüncü oktav mi sesinin keskinliğinin ve problemlili üflenişinin tek bir delik ile doğru şekilde ayarlanabileceğini fark etmiş ve bunu kapalı bir sol diyez flüt üzerinde yapmanın bir yolunu bulmuştur (Toff, 1996: 60). İlk önce sol diyez sisteminde olduğu gibi, sol elde üçüncü parmağından bağımsız çalışan iki tuş geliştirmiştir. Sağ elin ikinci parmağının kapatılmasıyla çalışan bir bar takarak, iki deliğin alt kısmının otomatik olarak kapatılmasına imkân sağlamıştır. Juillot, birçok farklı flüt modeli üzerinde çalışmış ve François Borné ile Boehm sistem flütü modifiye etmek amacı ile daha iyi ses üretmek ve entonasyonu daha iyi hale getirmek için işbirliği yapmışlardır (Stoltz, 2003: 54). Juillot, 1911 yılında, 53 yaşındayken, şirketini devretmiştir. Marka, 1956'da üretim faaliyetlerini durdurmuştur (URL8).

Buffet-Crampon, Auguste Buffet Paris'te 1825'te önemli bir yere sahip olan tahta nefesli enstrüman üretim şirketinin kurucusudur. Firma, 1830 yılında Mlle Crampon tarafından devralınmıştır. 1836 yılında Buffet'in oğlu Mlle Crampon ile evlendiğinde firma *Buffet-Crampon* adı ile hizmet vermeye başlamıştır. Buffet-Crampon, flütteki iğneli yayları, ayar vidalarını, bağlantı noktalarını ve bunun gibi birçok mekanik yeniliğin buluş sahibidir. Boehm sisteminde modellenen flütler, flüt sanatçısı Victor Coche ile birlikte 1838 yılında Buffet tarafından yapılmış ve değiştirilmiştir. Buffet, 22 Ocak 1838'de bu flütün patentini almıştır. 1867'de Coche geliştirdiği Boehm flütünü, Paris sergisinde sergilemiş ve altın madalya ile ödüllendirilmiştir. Coche'nin flütü do diyez ve re diyez tril tuşları dışında Boehm'ün 1838 yapımı flütünün bir uyarlamasından biraz fazlasıdır. 1885'te Buffet stüdyosu Evette ve Ernest Schaeffer'a satılmıştır fakat orijinal ismini hala korumaktadır. Firma daha sonra kamış enstrümanları imalatına yönelmiştir. En son olarak 1981 yılında *Boosey ve Hawkes* tarafından devralınmıştır (Fairley, 1982: 21).

Godfroy ve Lot, Claire Godfroy Ainé, aslen La Couture-Bousey'de doğmuş, 1814 yılından 1878 yılına kadar Paris'te çalışmış ünlü bir tahta nefesli enstrüman ustasıdır. Flüt konusunda uzmanlaşmıştır ve Paris sergilerinde çeşitli ödüller kazanmıştır (Giannini, 1993: 214).

Stoltz (2003), Duplaix'in; Louis Lot'un (1807-1896) da Godfroy gibi *La Couture-Bousey*'de yetişmiş ve enstrüman yapımcılığı kariyerine, ilk olarak; Hotteterre tarafından eğitilmiş olan babasıyla başlamış olduğunu ifade etmektedir. Lot daha sonra Godfroy, Martin, Noblet, Noe ve Thibouville ile çalışmıştır (s. 55).

1826 yılında Godfroy Paris'in önde gelen flüt yapımcılarından biri haline gelmiştir. 1833 yılında emekli olduğunda oğlu Vincent Hypolite Godfroy (1806-1868) görevi babasından devralmış ve Louis Lot'u ortağı olması için davet etmiştir. 1836'da Fransa'da Boehm sistem flütlerini üretmek ve tanıtmak amacıyla *Godfroy-fils & Lot* şirketini kurmuşlardır (Giannini, 1993: 101).

Godfroy-fils & Lot, Boehm flüte olan tutkusu ile bilinen ve onları Boehm flüt üretmeye motive eden flüt icracısı Vincent Dorus ile iş birliği yapmışlardır. Büyük bir finansal risk alarak 1837 yılı Ekim ayında Boehm flütünün Fransa'daki ilk üreticisi olmuşlardır (Giannini, 1993: 109). 1843 yılında Hindistan cevizi ağacından konik Boehm flütleri üretmişlerdir. Ürettikleri flütler çap, kabartma şekilleri, ağızlık ve tuşlar bakımından önceki flütlerden farklıdır. Ürettikleri flütlere, *Dorus tuşu* adını verdikleri özel bir sol diyez tuşu eklemiştir. Bu tuş, yaklaşık olarak 25 yıl boyunca işlevsel kalmıştır. 1870 yılından sonra Lot, Dorus tuşunu sadece özel sipariş verilen flütlerine eklemiştir (Stoltz, 2003: 56).

Ağustos 1847'de *Godfroy & Lot* firması, silindirik Boehm flütü üretme hakkını elde etmiş ve bunu etkili bir şekilde yapmışlardır (Giannini, 1993: 101). Giannini (1993: 135), Godfroy ve Lot firmasının, başlangıçtan itibaren ürettikleri silindirik flütü standartlaştırdıklarını ve günümüze kadar gelen Fransız flüt modelini oluşturduklarını ifade etmektedir. Ürettikleri flütler, Boehm'ün Münih'te üretilen tarzına benzemektedir. Tek farkı, re diyez tril tuşunun ekli olmasıdır. Fransız icracılar, açık sol diyez tuşunu tercih etmediklerinden dolayı bu tuşun yerine kapalı sol diyez veya Dorus tuşu eklenmiştir (Giannini, 1993: 135).

Godfroy flütlerinin mülkiyeti 1828 yılından 1888 yılına değin dört kez değişmiştir. 1828-1836 Clair Godfroy Ainé, 1836-1854 Godfroy-fils & Lot şirketi, 1855-1868 Vincent Hypolite Godfroy, 1868-1888 Marie Alexandrine Dumont Godfroy şirketin sahipleri olmuşlardır (Giannini, 1993: 166).

Godfroy üretimi flütler (Şekil 14)'te verilmiştir.

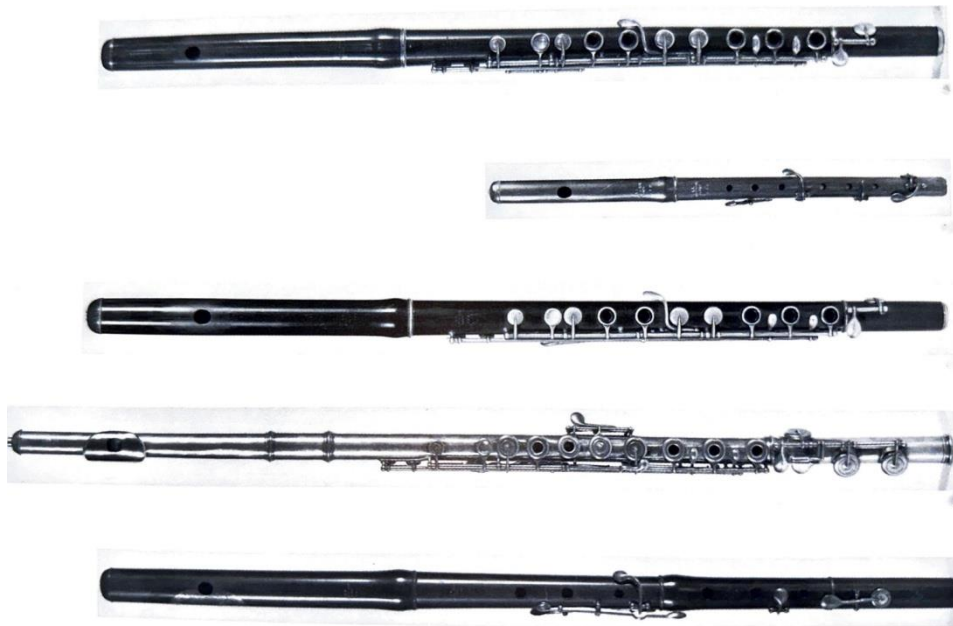

Şekil 14. Godfroy Flütleri “1852-1888” (Giannini, 1993).

Hérouard, Frères, Hérouard kardeşler, Paris ve La Couture’da flüt yapımıcılığı yapmışlardır. 40 işçileri olduğu ve makul fiyatlı, beş tuşlu, iyi kalitede flütler ürettikleri ve sergilerde iyi performans gösterdikleri bilinmektedir (Giannini, 1993: 217).

Louis Lot, metal flüt üretmeyi tercih eden Lot, 1855 yılında Henri Villette ile Godfroy-fils & Lot şirketinden ayrılarak kendi markasını yaratmıştır (Stoltz, 2003: 58). Flüt icracısı, Vincent Dorus, yeni enstrümanları test ederek ve icralarında kullanarak Lot şirketi ile iş birliği yapmıştır. Stoltz (2003: 58), Duplaix’in; Lot şirketinin 25 Mart 1855’te Granadilla ağacından yaptıkları ilk silindirik flütü, Baron Goger’a sattıklarını ifade etmektedir. 1855 yılında 72 adet flüt yapmışlar ve bu flütlerden sadece 5 tanesini metalden üretmişlerdir (Stoltz, 2003: 58).

Louis Lot şirketinin yaptığı flütler ve piccolo (Şekil 15)’te verilmiştir.

Şekil 15. Louis Lot Şirketi Flütler ve Piccolo “1855-1951” (Giannini, 1993).

5 numaralı gümüş Lot flüt, *Orchestre de L'Opéra* ve *Société des Concerts* konserlerinde kullanılmış ve Paris Konservatuvarı'nın resmi enstrümanı olmuştur. Sonraki yıllarda Lot, bu flütü biraz değiştirerek orijinal Boehm flütten ayırmıştır. 1860 ve 1880 yılları arasında üretilen Lot flütleri, 5 adet nikel gümüş tuştan oluşmaktadır, Hindistan cevizi veya Granadilla ağacından üretilmektedir, yaklaşık olarak 54,4 cm uzunlukta ve en pes notası Re notasıdır ve La'nın frekansı 430-440'a göre ayarlanmaktadır (Stoltz, 2003: 58).

Paul Taffanel *premier prix* kazandığında ödül olarak kendisine bir Lot flüt hediye edilmiştir (Şekil 16). 1869'da Vincent Dorus'un Paris Konservatuvarı'nda profesör olarak çalışmaya başlamasından sonra Lot, *chef d'oeuvre* olarak isimlendirilen flütünü yapmıştır. Bu flüt, 18 ayar altından yapılmış ve 1375 seri numarasına sahiptir Flüt, 1848 yılında Rampal tarafından satın alınmış ve 1988 yılına kadar kullanılmıştır Lot, Claude Rive ve Auguste Bonneville, Louis Lebret ve Florentine Barbier gibi birçok flüt yapımcı yetiştirmiştir (Stoltz, 2003: 59).

Şekil 16. Taffanel'e *Premier Prix* Kazandığında Ödül Olarak Verilen Lot Flütün Etiket Bilgisi (Giannini, 1993).

2.4. 20. Yüzyıl

1900'lü yılların başlarındaki müzik, hala esas olarak izleyicileri memnun etmeyi amaçlamakta ve romantik ile modern dönemler arasında bir köprü oluşturmaktadır. Faure, Debussy, Roussel, Ravel ve Gaubert, savaş öncesi Fransız bestelerinin en iyi örneklerini veren bestecilerindendir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransız kompozisyon tarzı tamamen değişmiş ve Honegger, Milhaud, Poulenc, Varesé, Jolivet, Messiaen ve Boulez'in besteleri daha çok bireysel karakterlerini yansıtmaktadır. Fransız modifiye Boehm flütü bu dönemde genel olarak kabul edilmiştir. Bu yüzyılda yapılan değişiklikler flütün temel mekanizmasını değiştirmek yerine daha çok flüte detay ve incelik katmıştır (McCutchan, 1994: 61).

McCutchan'a (1994: 61) göre Claude Debussy ve Maurice Ravel'in besteleri, ton kontrolü ve çeşitliliği anlamında, dinamik çeşitliliğe, dinamik perdeler ve etkili nüans elde etmeye imkân tanıyan rafine bir enstrümana dayanmaktadır.

20. yüzyıla gelindiğinde Fransız flüt yapımcıları arasında Louis Lot, Marigaux ve Couesnon, Jack Leff, Jean Barjon, Michel Parmenon, Thibouville-lamy & Cie ve Louis-Fernand Vigué gibi isimler ortaya çıkmıştır.

Stoltz (2003: 76), Duplaix'in; 1896 yılında Louis Lot'un ölümünden sonra varislerinin yüksek standartlarda enstrüman üretmeye devam ettiğini, ürettikleri flütlerin evrensel düzeyde sergilerde sergilendiğini ve ödüller aldığını ifade etmektedir. Lot'un ölümünden sonra Lot flütü üretmeye devam edenler arasında 1876-1882 yılları arasında Henri Villette, 1882-1889 yılları arasında Debonnetbeau de Conte-lier, 1889-1904 yılları arasında Emile Barat, 1904-1922 yılları arasında Ernest Chambille ve 1922-1951 yılları arasında kızı Gabrielle Chambille sayılabilir. Gabrielle Chambille, Louis Lot markasını kendi

adına tescil ettirmiş ve yaşamını yitirdiği 1951 yılına kadar Lot flütler üretmeye devam etmiştir (Stoltz, 2003: 76).

Lot'un yaşamını yitirmesi ile iki yüzyıldan uzun zamandır süre gelen *Lots & Godfroys* döneminin bitmesi sonucunda Fransa'daki en parlak flüt yapımı devrinin sonuna gelinmiştir (Giannini, 1996: 205).

Kariyeri boyunca Lot flüt kullanan yorumcular arasında Paul Taffanel (1844-1908), Adolphe Hennebains (1862-1914), Paul Jean-Jean (1874-1928), Gaston Blanquart (1877-1962), Philippe Gaubert (1879-1941), Georges Delangle (1889-), Gaston Crunelle (1898-1990), René Le Roy (1898-1985), Fernand Dufréne (1911-), Jean-Pierre Rampal (1922-2000) ve Jean Chefnay (1938-1964) gibi isimler sayılabilir (Giannini, 1996: 186).

Stoltz (2003), Howard'ın; Lot stüdyosunun kapanmasından sonra Marigaux ve Couesnon, La Couture-Boussey'de Fransa'nın önde gelen flüt yapımcıları haline geldiklerini belirtmektedir (s. 77). Marigaux, 1934 yılında Strasser ve Lemaire ile birleşerek *Establishments S.M.L.*'yi kurmuştur. S.M.L. 1951'de Louis Lot markası tarafından satın alınmış ve firma 1981 yılına kadar iyi flütler üretmeye devam etmiştir (Giannini, 1996:205). Firma daha sonra sadece obua ve klarnet konusunda uzmanlaşmıştır. Aurele Nicolet ve Gaston Crunelle gibi flütçüler bu flütleri kullanmışlardır (Stoltz, 2003: 77).

Jack Leff Flutes, Jacques Lefevre, 1980 yılında *Jack Leff Flutes* firmasını kurmuştur. 1970 yılında Pierre-Yves Artaud Lefevre'den bir okto-bass flüt üretmesini istemiştir. 1983'te Lefevre bu flütü üretmiştir. Jean-Yves Roosen 1987 yılında Lefevre'den bu görevi devralarak ve 1994 yılından itibaren Artaud ile yeni, daha pratik bir konsept üzerinde çalışmaya başlamıştır. Başlangıçta bu flüt blok flüt görünümündedir. Artaud'un önerisi ile Roosen, flütü dikey ve 38 cm çapında yapmaya karar vermiştir. Başlangıçta borunun uzunluğu 3 metredir ve enstrümanı kullanırken ayakta durmak imkânsızdır. Stoltz (2003: 78), Secq'in ifadesi ile bu flütün taşınmasını kolaylaştırmak amacıyla 6 parçaya bölünebildiğini, tuş takımlarının deriden yapıldığını, normal flüt gibi yatay kullanıldığını, 4,5 kg ağırlığında ve 1,30 m uzunluğunda olduğunu aktarmaktadır. Fransa, İngiltere, Almanya, Avusturya ve Avustralya'da bu üretilen flütlerden toplam 10 adet bulunmaktadır (Stoltz, 2003: 78).

Jean Barjon, flüt üzerindeki son Fransız modifikasyonundan sorumlu olan yapımcıdır. Barjon, flüt ağızlığının düz vidalı kapağını parabolik bir kapakla değiştirmiştir. *Paris Bilim Fakültesi* Müzikal Akustik Profesörü E. Leipp'in laboratuvarında yaptığı deneyler, parabolik vidalı kapaklı bir flütten gelen sesin, zengin bir ton için gerekli olan çok fazla sayıda armonik üretebildiğini göstermiştir (Stoltz, 2003: 78).

Michel Parmenon, 1969 yılında Orleans Konservatuarı profesörü olan Pierre-Alain Biget'in cesaretlendirdiği Parmenon flütlerinin macerası, yeni bir Fransız flütünün geliştirilmesiyle başlamıştır. Parmenon Flute no.1, birçok tanınmış profesör ve solist tarafından test edilmiştir. Atölyesinin ilk yıllarında, Michel Parmenon yaptığı flütleri geliştirmiş ve flüt için ilk patentini *Parmenon Resonant Low B* üzerine almıştır. 90'lı yıllarda atölye artık tescilli bir şirket haline gelmiştir ve Parmenon flütleri dünya çapına ihraç edilmeye başlanmıştır. İlk altın flütler yapılmış ve 1992'de Parmenon sol diyez sistemi (standart sol diyez, parmakla açık sol diyez) 1999'da Parmenon pedleri ve 2006'da ise Parmenon tıpasını içeren üç patent başvurusu daha gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında Michel Parmenon emekli olmuş ve Rémi Caron, 2012'de Pierre Helou ile birlikte yapımcılığı devralmıştır. Şirket, 2016 yılında *Entreprise du Patrimoine Vivant* veya *EPV (Yaşayan Kültür Mirası Şirketi)* unvanını almış ve 2019 yılında Buffet Crampon grubuna katılmıştır (URL9).

Thibouville-lamy & Cie, flüt için üç tril tuşunu kapsayan ve 1902 yılında aldıkları bir patente sahiptir. Bu triller do-do diyez birinci oktav trili, si-do ve si bemol-si trilleridir. Bunun yanı sıra Cornelie Villedieu Laube, mevcut birkaç trili iyileştiren ve üst (do-re) yeni, sol-la üçüncü oktav trile izin veren yeni bir tril anahtarı eklemiştir (Toff, 1996: 60).

Louis-Fernand Vigué, 1913 yılında Boehm flütte o zamana kadar imkânsız olan do-re birinci oktav trilini kolaylaştırmak için do diyez ve do birinci oktav tuşlarının sağ küçük parmağının dokunuşlarını tersine çevirmiştir. Ek olarak, sol küçük parmak için do diyez birinci oktav tuşunu kontrol eden ikinci bir kol eklemiştir ve do-re bemol birinci oktav ve do diyez-re diyez birinci oktav trillerini yaratmıştır (Toff, 1996: 60).

3. SONUÇ

Araştırma sonucunda; barok öncesi dönemle ilgili Fransa'daki flüt yapımcıları hakkında ulaşılabilen kaynaklardan her hangi bir bilgi edinilememişse de çalışmada, 16. yüzyıldan itibaren flüt yapımcılığı alanında söz sahibi olmuş isimler hakkında elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Lyon Konservatuarı flüt arşivlerinde 16. Yüzyılın en önemli zanaatkarlarından biri olarak kabul edilen Fransız flüt ve recorder flüt yapımcısı Claude Rafi, Lyon'da *Mathurin de la Noue* isimli imalathanesi bulunan Mathelin (veya Mathieu) ve Marin Mersenne bu önemli isimler arasında sayılabilir.

Barok dönem içerisinde 13 flüt yapımcısına ulaşılmış ve bu yapımcılardan 10 tanesi hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Bu dönemde flüt çalgısı üzerindeki değişimler; yapım malzemesindeki arayışlar ve çalgıya yapılan ekleme ya da çıkarmalar yoluyla devam etmiştir.

Fransa'da 18. yüzyıl başlarında üç parçalı ve tek anahtarlı olarak üretilen Hotteterre flütünün en çok tercih edilen flüt olduğu görülmektedir. Bu dönemde orkestranın gelişmesi ve barok flütün orkestra içinde kısıtlı bir ses kapasitesine sahip olması nedeniyle daha parlak ve güçlü bir sese sahip olan transverse (travers) flüt tercih edilir hale gelmiştir. Travers flütlerin kullanımının yaygınlaşmasında Jacques-Martin Hotteterre'in önemli katkıları olmuştur.

Jacques-Martin Hotteterre, Thomas Lot ve Charles Bizey bu dönemin en önemli flüt yapımcıları arasında gösterilmektedir.

19. yüzyıl flüt yapımcılığı için değişim ve gelişimin hız kazandığı, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çalgının yapım teknikleri ile değişim arayışlarına katkı sağladığı ve flüt yapımcılığında ilklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 18. Yüzyılın önemli flüt yapımcıları arasında yer alan Hotteterre ailesi; klasik dönem içerisinde de yeni denemeleri ile flütte büyük değişikliklerin meydana gelmesine katkı sağlamışlardır.

Bu dönemde ilk kez kristal camdan ürettiği flütlerle birlikte kurşun, kristal ve diğer cam türlerinden de flüt yapımı üzerine çalışmalar yapan Claude Laurent'in, tuşları monte etmek için kullandığı destek sistemi bir standart olarak kalmış ve günümüzde bu standart Boehm sistem flütlerde de kullanılmaya devam etmektedir.

Bu dönemde Avrupa'nın en iyi flüt yapımcılarından olan Clair Godfroy Ainé, ürettiği flütlere seri numarası veren ilk flüt yapımcılarından biri olmuştur.

Münihli Alman flüt yapımcısı Theobald Boehm'ün, flütün tonunu, sınırlı tonalite aralığını ve entonasyon problemlerini daha iyi hale getiren ve 1832 yılında geliştirip tamamladığı konik flütü, oldukça ilgi görmüştür. 1839 tarihinde Paris Konservatuarı'nda resmen kabul edilmesi sonrasında flütün geliştirilmesi amacıyla yapılan eleştiriler üzerine bu konik flüt üzerindeki modifikasyon çalışmaları sonrasında Boehm, 1847 yılında yeni silindirik flütünü üretmiş ve 1832 yapımı konik flütü daha az tercih edilir hale gelmiştir.

Klasik ve romantik dönemi kapsayan süreç içerisinde Fransa'daki 13 flüt yapımcısı hakkında detaylı bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

20. yüzyılda Fransız flüt yapımcıları arasında Louis Lot, Marigaux ve Couesnon, Jack Leff, Jean Barjon, Michel Parmenon, Thibouville-lamy & Cie ve Louis-Fernand Vigué gibi isimler yer almaktadır. Çalışmada, bu dönemle ilgili olarak; 5 flüt yapımcısı hakkında elde edilen bilgiler paylaşılmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde; Fransa'daki flüt yapımcılarının yapı malzemesi bakımından ağırlıklı olarak ahşap kullanımına yöneldikleri görülmektedir. Gelişen müzik anlayışı ile birlikte çalgıdaki arayışlar, önce yapı malzemesinde çeşitli materyallerin kullanım denemeleri ardından da ağızlık, tuş delikleri ve anahtar sisteminin geliştirilmesi süreci ile devam etmiştir. 19. Yüzyılın ikinci yarısında Boehm'ün flüt mekanizmasındaki önemli buluşu ile flüt çalgısı için yeni bir süreç başlamıştır. Bu dönemden itibaren Boehm mekanizmalı gümüş flütler gelişerek daha fazla kullanım olanağı bulmuştur.

Tarihsel süreçte Fransa'daki flüt yapımcılarının incelenmesini konu edinen bu çalışma sonunda Türkçe kaynak olmaması sebebiyle yabancı kaynaklarda literatür taraması yapılmış ve konu ile alakalı tez, makale ve kitaplar taranmıştır. Ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda; 16. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla değin Fransa'da flüt yapımcılığı ile uğraşan 31 isim (şirket ve aileler) ve bu yapımcıların flüt çalgısının değişim ve gelişimine katkılarına dair veriler paylaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Bate, P. (1975). *The Flute-A Study of Its History, Development and Construction*. London: Ernest Benn Limited.
- Boehm, T. (1882). *An Essay on the Contruction of Flutes*. London: Rudall Carte & Co.
- Carroll, P. (2016). *Baroque Woodwind Instruments*. New York: Routledge.
- Carse, A. (2002). *Musical Wind Instruments*. New York: Dover Publications, Inc.
- Fairley, A. (1982). *Flutes, Flautists and Makers*. London: Pan Educational Music.
- Fleury, L., & Martens, F. H. (1923). *The Flute and Flutists in the French Art of the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. *The Musical Quarterly*, 9(4), 515–537.
- Giannini, T. (1993). *Great Flute Makers of France The Lots & Godfroy Families, 1650-1900*. London: The Cromwell Press Ltd.
- Grout, D. J., Palisca, C. V. (1988). *A History of Western Music*. United Kingdom: Norton.
- Koçyiğit, Ö. (2012). *Barok Dönem Flütçüsü Jacques-Martin Hotteterre Üzerine Bir İnceleme*. *Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: XIV, Sayı 2*, 211-224.
- McCutchan, A. (1994). *Marcel Moyse-Voice of the Flute*. Portland: Amadeus Press.
- Powell, A. (2002). *The Flute*. London: Yale University Press.
- Stoltz, L. (2003). *The French Flute Tradition*. [Master dissertation, University of Cape Town]. OpenUCT.
- Toff, N. (1996). *The Flute Book*. New York: Oxford University Press.
- URL1. *The Renaissance Flute*. <https://www.uh.edu/~tkoozin/projects/gamez/program.html>
- URL2. *Pignon Descoteaux*. https://de.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Pignon_Descoteaux
- URL3. *Kristal Flüt*. https://artsandculture.google.com/asset/crystal-flute/HgGbeiS9bYMu_g
- URL4. *Claude Laurent Yapımı Kristal Cam Flüt*. <https://www.originalflutes.com/sold-flutes/laurent-claude-crystal.html>
- URL5. *Clair Godfroy Ainé*. <https://www.virtuosityboston.com/godfroy-wooden-flute.html>
- URL6. *Theobald Boehm*. https://en.wikipedia.org/wiki/Boehm_system
- URL7. *Borné-Julliot*. <https://artsandculture.google.com/exhibit/the-musical-instrument-makers-of-la-couture-boussey/tAKieK1Y95yELw>
- URL8. *Borné-Julliot*. <https://artsandculture.google.com/exhibit/the-musical-instrument-makers-of-la-couture-boussey/tAKieK1Y95yELw>
- URL9. *Michel Parmenon*. <https://www.parmenon.fr/en/our-story/>